

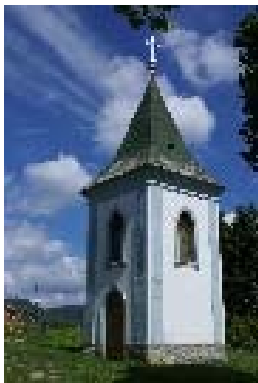
Storočnica aj nášho Paľa Bielika

Zbojnický hrdina Juraj Jánošík bol jeho osudom. Hral ho vo filme, v divadle a napokon sa k nemu vrátil aj ako režisér. Vidieť však význam Paľa Bielika pre slovenské umenie iba v súvislosti s touto postavou, by určite nebolo správne.

Paľo Bielik je zakladateľskou osobnosťou slovenskej kinematografie. Česko-slovenskú kinematografiu obohatil ako herec, režisér a scenárista.

Narodil sa 11. decembra 1910 v Senici, dnešnej časti Banskej Bystrice. Jeho prvé školské kroky viedli do susednej obce Kynceľová, kde začal navštevovať Evanjelickú ľudovú školu, ktorá sa nachádzala v budove dnešného **Obecného úradu**. Rovnako prvé kroky na doskách ktoré znamenajú svet začal v Evanjelickej ľudovej škole v Kynceľovej v Detskom hereckom krúžku. Cesta zo Senice do školy bola krátka, lebo stačilo prebehnúť „lávku“ ponad Senický potok a už bol v Kynceľovskom chotári. Lávka bol mostík zhotovený z hrubého stromu. Ten bol rozpílený pozdĺžne v strede a rovnými plochami obrátený hore, aby sa dalo po ňom chodiť.

V detstve bolo obľúbeným miestom naháňačiek a huncútstiev mladého Paľka Bielika kynceľovská Zvonica pod Pastierňou. Zvonica sa i dnes nachádza v tesnej blízkosti Obecného úradu.

V dospelosti býval v dome „U Keráčikov“, ktorý sa nachádzal na rázcestí ciest do Senice a Kynceľovej. S rodákmi a spolužiakmi z Kynceľovej udržiaval kontakty aj po odchode do Prahy. Pamätníci spomínali, že keď začali chodiť listy z Prahy, hneď vedeli, že „bohóci“ majú finančné suchoty. Ale ako dobrí rodáci „bohócov“ vždy nejakou finančne podporili, až dovtedy, ako začali byť finančne lepšie. Rodáci volali totižto umelcov v Prahe „bohóci“. Keď ale prišli rodáci do Prahy dostalo sa im patričného pohostenia od „bohócov“.

Po vyštudovaní priemyslovky prešiel viacerými zamestnaniami (kreslič, predavač, montér, četník) a zároveň aktívne pôsobil v bansko-bystrických ochotníckych súboroch. V jednom z nich hral titulnú postavu v Mahenovom Jánošíkovi, ktorú videl aj fotograf a filmár Karol Plicka. Keď v roku 1936 hľadal režisér Martin Frič hlavného hrdinu do pripravovaného filmu **Jánošík**, upozornil práve na neho. Takmer dvojmetrový, výborne vyzerajúci Paľo Bielik, Friča okamžite zaujal a veľký domáci i zahraničný úspech filmu len potvrdil správnosť jeho voľby. A pretože Paľo Bielik ukázal aj potrebný herecký talent, objavil sa čoskoro tiež vo Fričovom prepise Čapkových próz Hordubalové. Niekedy Paľo Bielik používal pseudonym Ján Bukva.

Po rozpade republiky sa Paľo Bielik stal v roku 1938 členom činohry SND (1938 - Chlapci na

stráži, 1939 - Juraj Jánošík, 1940 - Kocúrko, Rosmersholm, 1941 - Ženský zákon, Bačova žena, Smrt' Tanierika, Neobyčajný človek, Keď jubilant plače, 1942 - William Tell). Keďže ho ale viac priťahoval film, v roku 1942 zo SND odišiel a stal sa režisérom práve vznikajúcej filmovej spoločnosti Nástup, pre ktorú realizoval populárno - vedecké filmy a dokumenty (1943 - Pod holým nebom, Umelé vlákna, 1944 - Hlavátky). Počas SNP nakrútil Paľo Bielik dokumentárne zábery z bojov povstalcov, ktoré však boli neskôr skoro všetky zničené. Zo zachovaného materiálu vznikol v roku 1945 jeho dokument Za slobodu.

Po obnovení republiky nadviazal Martin Frič s Paľom Bielikom opäť spoluprácu. Keď v roku 1947 režíroval Varúj..!, vôbec prvý na Slovensku vyrobený celovečerný hraný film, bol v ňom Paľo Bielik nielen jedným z hlavných hereckých predstaviteľov, ale podieľal sa aj na tvorbe scenára. V roku 1947 hral ešte vo Fričových Čapkových povídkách, ale potom už dal herectvu definitívne zbohom a venoval sa len réžii. Pri väčšine titulov bol tiež autorom scenárov, alebo ich aspoň podstatne upravil a prepracoval.

Hneď prvý Bielikov hraný film Vlčie diery (1948) z obdobia SNP patrí dodnes k tomu najlepšiemu v slovenskej kinematografii. Zároveň tiež naznačil, čo bude pre jeho tvorbu stále typické. Silný energický hrdina, ktorý bojuje za pravdu, spravodlivosť a vie za ne položiť aj život. A hoci občas chybuje, až do konca nestráca ani potrebné sympatie.

Práve Paľo Bielik **položil základy** samostatnej slovenskej kinematografie a viaceré z jeho diel sú aktuálne i dnes. Paľo Bielik nakrútil spolu 11 hraných filmov. V roku 1950 - Lazy sa pohli, 1951 - Priehrada. Kvalitatívne najvyššie stoja filmové drámy Štyridsaťštyri (1957) s témou vzbury slovenských vojakov na konci 1. Svetovej vojny a Kapitán Dabač (1948), kde sa znovu vrátil k téme SNP. Už menej sa mu darilo v komédiách (1954 - V piatok trinásteho, 1955 - Rohy, 1956 - Nie je Adam ako Adam). V rokoch 1962 - 1963 nakrútil Paľo Bielik dvojdielneho Jánošíka, ktorý ale nedosiahol kvality toho, v ktorom kedysi hral on sám. Historickému tematike zostal verný aj v posledných dvoch filmoch. V romanticko-dobrodružnom a divácky veľmi úspešnom Majstrovi katovi (1966) a v Troch svedkoch (1968) z čias štúrovského hnutia. Neskôr ešte napísal scenár k filmu Andreja Lettricha Stretnutie a ďalšie scenáre.

Jeho manželkou bola známa slovenská herečka Marta Bieliková - Černická. Narodila sa 19.5.1920 v Hodruši-Hámroch. V roku 1940 absolvovala štúdium herectva na Hudobnej a dramatickej akadémii v Bratislave. V rokoch 1939-1946 bola členkou Činohry Slovenského národného divadla. Do svojho odchodu na dôchodok v roku 1979 pôsobila v činohernom súbore Novej scény v Bratislave. Vo filmovej tvorbe stvárnila viacero pekných postáv ako napríklad:

1948: Vlčie diery-Evička, 1950: Priehrada-Marta Hájniková, 1977: Biela stužka v tvójich vlasoch-Margarétka, 1983: Výlet do mladosti-babička, 1984: O sláve a tráve-Bea Lehotská, 1984: Sladké starosti-babka Drobná, 1986: Utekajme už ide!, kde hrala s Lasicom, Hrycom, Satinským, Alenou Heribanovou a ďalšími, 1988: Iba deň-matka, 1990 Dávajte pozor!-babička.

Paľo Bielik zomrel 23 apríla 1983 v Bratislave. Manželka Marta zomrela 7.2.2002 v Bratislave.

Jedna zo spomienok postavy detského Jánošíka:

Namiesto výprasku pozvanie na casting.

"Paľo Bielik bol naším susedom a ja som mu nejakým spôsobom rozbil okno.

On ma chytil a namiesto výprasku ma zavolať na casting. Na druhý deň tam bolo mnoho detí, no ja som už v tom veku vedel jazdiť na koni, čo bolo dosť podstatné, a preto si ma vybral," huncútsky priznáva herec Vladimír Černý, ktorý si v tomto filme vo svojich jedenástich rokoch zahral Jánošíka z

detstva, po boku hereckých legiend ako Jozefa Kronera, Martina Ťapáka či Vilmy Jamnickej. Dnes už je aj z neho známy herec, no s láskou spomína na svoje filmové začiatky. *"S pánom Bielikom sa mi spolupracovalo úžasne. Ja som ho vnímal ako absolútneho hrdinu. Bol taká osobnosť, že štáb, ktorý okolo neho pracoval, ho na slovo poslúchal. Bola tam vytvorená úžasná disciplína, ale zároveň so mnou pracoval veľmi citlivo ako s dieťaťom,"* spomína si na obdobie nakrúcania Čierný. Keďže Bielikovo spracovanie je založené na rozdelení Jánošíkovho života na dve časti, detské postavy Jánošíka a Terezy vystriedali v druhej časti dospelí hrdinovia Kuchta a Poppová. S Františkom Kuchtom, ktorý hral staršieho Jánošíka, sa na pláci Černý nikdy nestretol. Napriek tomu, že film lámal rekordy návštevnosti a bol uvedený na filmovom festivale v Dillí, odkiaľ si odniesol Bronzového páva za kameru a obrazové stvárnenie, malý herec Černý si svoju slávu nevedomoval. *"Nijako som nevnímal tú slávu, venoval som sa športu a pamätám sa, že za honorár, ktorý som vtedy dostal, som si kúpil bicykel Favorit,"* so smiechom uzatvára Černý.

Spracoval: Doc. Ing. Ján Styk, CSc.

Zdroje: - Encyklopédia dramatických umení (1990),

- Rozprávanie pamätníkov
- Wikipedia
- www.kyncelova.sk